

A kulcslyukon át

Berlinben, Helmut Newtonnal

LÁSZLÓ LAURA

Helmut Newton Stiftung,
Museum für Fotografie, 2017. XI. 19-ig

„A fotóimnak nincs üzenetük. Nagyon egyszerűek, nem igényelnek különösebb magyarázatot. De ha véletlenül egy kicsit bonyolultabbnak is tűnnének, vagy némi időre volna szükségünk a megértésükhöz, az is csak azért lenne, mert gazdagok a részletekben, sok dolgot és eseményt ábrázolnak. De általában nagyon egyszerűek”¹ – írja Helmut Newton, a világhírű német divat- és reklámfotográfus, akinek néhány éve Budapesten is volt kiállítása. Ám annak, aki a művész szülővárosában, Berlinben jár, azért egyenes útja vezethet a Zoologischer Garten környezetében található Helmut Newton Stiftungba (Museum für Fotografie), amely a művész teljes életművét gondozza. A Newton által 2003-ban alapított fórum nemcsak a saját műveinek, de más alkotók számára is kiállítási teret nyújt. Aktuálisan például Newton barátjának és ihletettjének, a szintén a divat és a reklám világában mozgó Mario Testino perui fotóművésznek, valamint a képein Newtont (is) megörökítő francia Jean Pigozzinak.

Úgy tűnik, Newtonról „újat” is kívántak mondani a kurátorok, Matthias Harder és Gertrudis Erfurt, akik a művész munkája során használt tárgyak kisebb gyűjteményét is tárlatba rendezték.

A „testközeli” élményt csak tovább fokozza az életnagyságú Newton-kartonfigura, mely rögtön a terem bejáratánál fogadja a látogatót. A falakat a Vanity Fairtől a Vogue-ig divatlapok százainak címlapfotói borítják David Bowie-val, Elisabeth Taylорral, meztelen modellek erotikusan kicsavart pózaival, míg a következő helyiséget Newton felszerelése uralják, például a nevezetes és többnyire fekete-fehér fotók elkészítésekor viselt öltönyök, a legkülönfélébb kamerák vagy éppen a lecsatolt műmellek.

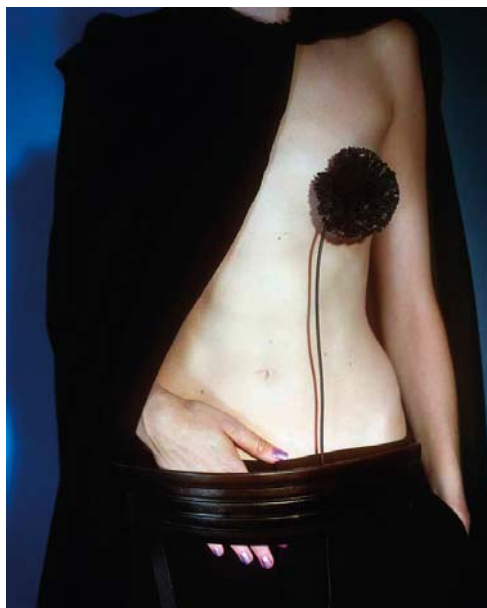
Undressed és Unseen – előbbi Mario Testino, utóbbi Helmut Newton időszaki kiállításának a címe: mintha elsősorban a „kukkolás” élményét ígérnék e fosztóképzős formulák, „legitim” leleskedést a ruhák alá és a kulisszák mögé. Ez máris feszültséget hordoz: hogyan lehet legitimálni a „kulcslyuk” előtt állás szituációját? Helmut Newton, aki rajong a meztelességért és a magas sarkú cipőkért, maga is felhasználta ezt a motívumot. Egyik híres és Berlinben is kiállított fotóján például a hosszú nyakú, kontyos, gyöngyfülbevalót viselő nő kezét finoman az ajtóra helyezi, szemét pedig megvilágítja a résből kiáradó fény – a kép maga az érzéki vágyakozás, ahol a nő valójában már nem „itt”, hanem máris „odaát” van, és láthatóan el van ragadtatva attól, amit lát. Ám a „nagy egész”, azaz Newton munkássága, mégis inkább egy olyan „kulcslyuk”, amely előtt talán nem nők, hanem férfiak állnak szívesebben. Pontosabban nőként még mindig kissé szemlesütve vagy éppen közönyösen állhatunk a bundába tekert, de a szintén „bundás” nemi szervet azért szabadon hagyó alakok, egy toaletten ülő meztelen nő vagy éppen a négy modelt egyszer ruhában, majd ruhátlanul ábrázoló, híres Vogue-fotó előtt. Másfelől persze épp ez az „érdek nélküli” szemlélet az „esztétikai beállítódás” alapfeltétele, s így elfogulatlanul koncentrálnunk azokra a kreatív formajátékokra, melyek e fotókat megkülönböztetik a „pornográf” intencióktól.

Klisészerű ugyan a párhuzam a fotografálás aktusa és a szexuális aktus között, de Newton kamerája nem az: ezt a tematikát is dinamikusan és erőteljesen ábrázolja. Gondoljunk akár arra a képre, ahol a fényképész egy hanyatt fekvő, „befogadásra” és „behódolásra” kész,

MARIO TESTINO:

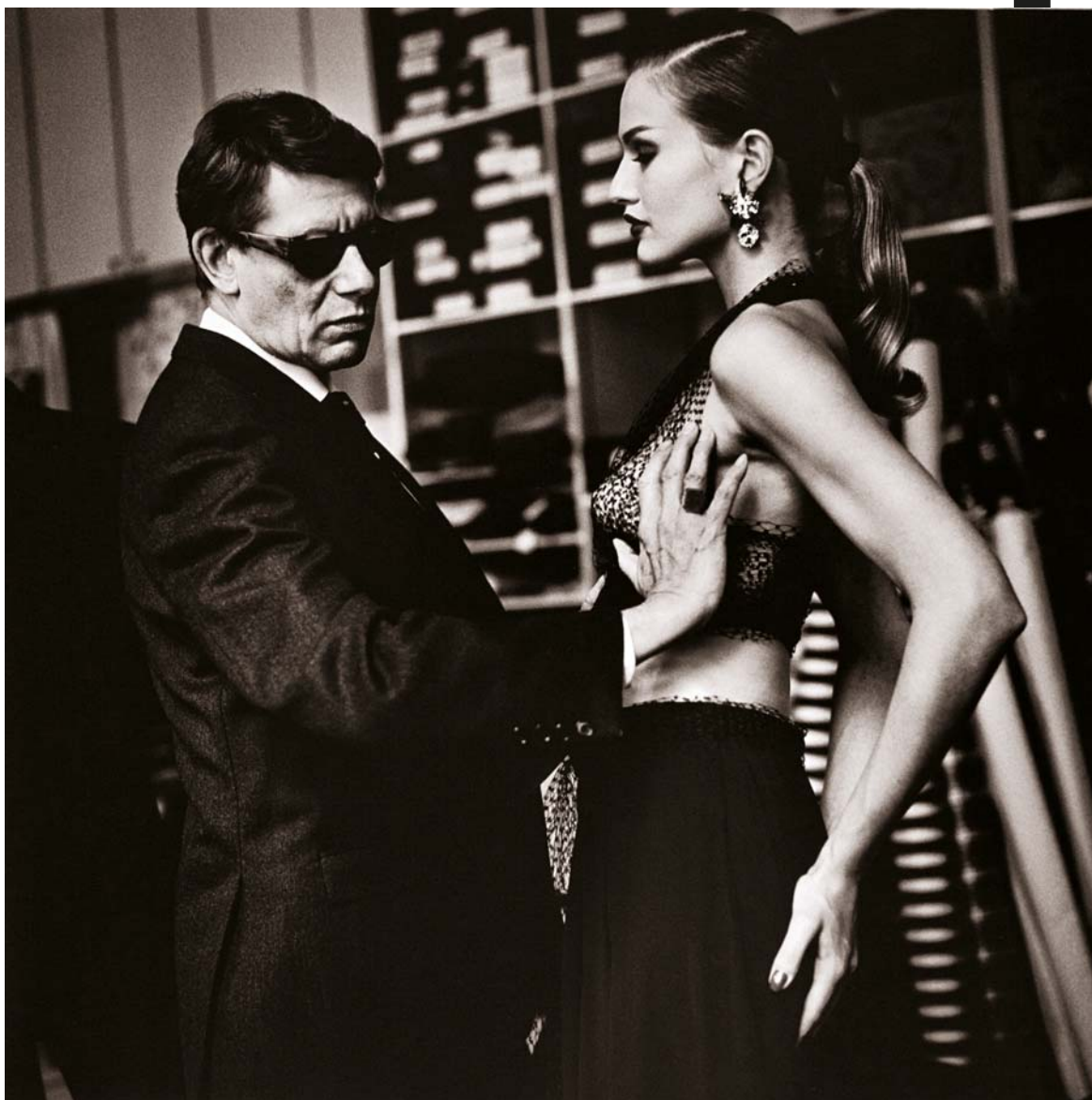
Vogue Paris,
Párizs, 2001

© MarioTestino

ruhátlan modell fölött kattint, a lencséből kiinduló láthatatlan „fénynyaláb” egyenesen a nőbe hatol, miközben az alakok közti távolság vibrál a feszültségtől – épp ez a vibrálás, vagyis a testek leplezetlensége és a „forró témák” ellenére is „cool” távolságtartás jellemzi e paradox képi világot. Egy newtoni katalógus bevezetőjében Karl Lagerfeld divattervező is rögtön kiemeli, hogy a művész a hűvös, de a képeken végig „jelen levő” (domináns) szépségeket kedvelte, ahol a hűvösség a romantikus és a szentimentális beállítások ellenpontjaként tűnik fel.² Éppen ilyen a Vogue Italia egyik címlapjának kalapos modellje, aki a homlokába húzott, a szemeknél azért kivágott karimán keresztül szinte női Zorróként pillant ránk kacéran, szájában hosszú szipkás cigarettával.

őket lencsevégre; olykor kérdéses ezért, hogy miből is ered ez a dominancia. Ha leginkább abból, hogy a nők a férfiak szexuális vágyának a tárgyai, akkor ez a dominancia mégsem önmagáért való, mégsem áll meg a lábán, legfeljebb tűsarokban. Newton azért a „szemükkel vetkőztető”, de még az ágyban is talpig öltönyös, egész alakos férfiak és a szinte mindig hiányos öltözékben feltűnő, arc nélkül ábrázolt nők kombinációjának egy sorozatát is legyártotta a hagyományos nemi szerepek jegyében. Még a genderkérdésben kevésbé tájékozott, ám érzékenyen „exponáló” megfigyelők is hamar kiéghetnek az olyan „portrék” láttán, amelyeken a női fenék szinte kitakarja a férfi arcot, akárcsak a kopasz és kövér Xavier Moreau-t és az ölében ülő barátnőjét ábrázoló kép esetében: előbbit felöltözve, szemből, utóbbit melltartóban és hátulról láthatjuk. A kiállítás nem véletlenül ad helyet Newton jó barátjának, Jean Pigozzinak sem, aki

Ez az allúzió a hatalom kérdését is felveti: a nők ilyesfajta reprezentációja akár egyfajta „kasztrálási” folyamatnak is beillik, ahol az erő, az aktivitás és a kezdeményezés potenciálja szimbolikusan a férfiról a női entitásra helyeződik át. S Newton, amiért a nőket nem alárendelt, hanem domináns szerepben fotózta, feministának is tartotta magát. Ám a perem itt nagyon vékony, hiszen alapvetően mégiscsak a nők tündökölnek a „passzív” modellszerepben, s egy férfi kapja

HELMUT NEWTON: *Yves Saint Laurent a műtermében*, 1991, Párizs

© Helmut Newton Estate

ennek párdarabját is elkészítette (mely nem mellesleg a berlini tárlat promóciós anyagainak kedvcsinálójaként szerepel): önarcképe egy víz alatti felvétél, ahol a szemből fotózott Pigozzi egy hátulnézetben lévő fürdőruhás nőt tart, akinek a feje már nem fér el a képen.

Pigozzi Pool Party című kiállítása egyébként szintén a kulisszák mögé kalauzol – a Newton feleségéről elnevezett apró helyiségben, a June's Roomban található kis méretű „lesifotókat” a fényképész Cap d'Antibes-i úszómedencéje köti össze, és nemcsak Helmut Newton intim pillanatait őrzik (aki gyakran megfordult Pigozzi villájában), hanem Bonót, Michael Douglast, Liz Taylort vagy Naomi Campbellt is megcsodálhatjuk rajtuk. S bár az ember egy percre akár bele is szédülhet a VIP-luxusba, ez a Story magazin-montázs nem igazán készlet maradásra – egybecseng azonban a hármastárlatot átfogó „kulcslyukmotívummal”, különösen a földszinten kiállított műmelkekkel és egyebekkel, amelyeket *Private Property* címmel láttak el a kurátorok.

megragadni, amit ismerek”³ – vall Newton, aki ezúttal a lencse másik végére kerül: most világának „nem látott” tárgyai kerülnek közszemlére – a tárlat e bulvárosabb része így teszi mintegy „celebbé” magát az alkotót is, beljebb és beljebb csalogatva azokat is, akik pusztán „leskelődni” szeretnek, de nem feltétlenül egy múzeumban. Ám olyasvalaki után leselkedni, aki önarcképein is megtartotta a távolságtartó „coolságot”, (mint például amelyen egy rendetlen asztal látható Newton útlevelének fényképes oldalával), szintén érdekes feszültséget teremt.

E kiállítási anyag töménységét a maga provokatív címlapjaival és az olykor a jó ízlés határait súroló, még a templomi ostyát is erotikával fűszerező fotóival feloldják Mario Testino termei, ahol a domináns férfitekintetet végre egy finom perspektívaváltás követi. A háromosztatú, hosszúkás tér szűkösnek tetszik a falakat teljesen beborító,

HELMUT NEWTON: *Ballet de Monte Carlo*, 1992

© Helmut Newton Estate

A fentiek és egy modelleket interjúvoló hollywoodi videó mellett találkozhatunk itt egy „Newton-életérzést” is reprezentálni hivatott, Roy Lichtenstein-szobabelsővel is. „Rendkívül sajtós a világ, amelyet bemutatok [...] mindig nőket ábrázolok, olyan nőket, akik szemmel láthatóan gazdagok. A felső tízezeret fotografálom, hiszen ebben a közegben vagyok jártas. [...] Azt szeretem

freskószerű aktfotók között, ahol a tér arra kényszerít, hogy lépünk be az intim zónába, a testek aurájába, melyeknek még ezeken az extravagáns, óriási nagyítású digitális fotókon keresztül is van kisugárzásuk. Kénytelenek vagyunk tehát túlságosan is megközelíteni a pucér modelleket e fülledtté vált helyiségben. Testino képei először láthatóak ebben a formában, és meghökkentő élményt nyújtanak, nem kevésbé akkor, amikor az üvegajtókon (kulcslyukon?) át visszasandítunk a vörös szőnyeges lépcsőház kiállítás nélküli senkiföldjére, melynek falairól már Newton több

MARIO TESTINO: *Vogue Italia*, Párizs, 2000

© MarioTestino

maga komplex egyszerűségében. Több magyarázatot nem is igényel: elsősorban látni kell. Akinek pedig még ez is kevés, annak a Charlottenstraße 57. szám alatti Newton Pubba is érdemes ellátogatnia.

Jegyzetek

- 1 Helmut Newton: *Helmut Newton*. Introduction by Karl Lagerfeld. London, Thames and Hudson, 1989. Saját fordítás.
- 2 Uo.
- 3 Uo.
- 4 Uo.

MARIO TESTINO: *Levetkőzve*, installációfotó, Helmut Newton Foundation Berlin, 2017

méteres meztelen nőalakjai néznek vissza ránk. Testino és Newton igazi harmóniában éneke egymás mellett. És nem csak a konkrét utalások, a derékban elvágott meztelen combú, de a túsarkút viselő alakok és a kabátból kivillanó nemi szervek okán is: a „divat” és a stílus hozza őket közös nevezőre, a Testinót promotáló berlini szórólaponról is a *Vogue* Itáliának 2000-ben készített híres fotó köszön vissza. Tökéletes testből ugyan kicsit sok van, és felülreprezentált a luxus is, de a valósághoz ez is hozzátartozik. Ahogy Newton is írja, minden, amit fotografál, „a valóságon alapul”,⁴ ami lehet, hogy kevesek valósága, de sokak álma, s a tárlat így valamiképp szinte mindenkit megszólít a

fotó: Gerhild Kässner

JEAN PIGOZZI: *Naomi Campbell Mickkel és Bonóval*, 1993, Antibes

© JeanPigozzi